

Povilas Gaidelis. Laisvės kovų veteranas Jonas Kadžionis-Bėda

J. Kadžionis gimė 1928 m. sausio 29 d. Žvirblėnų kaime (į P. R. nuo Kavarsko), Anykščių r. Alekso Kadžionio (1876-1941) ir Petronėlės Kalibataitės-Kadžionienės (1890-1977) daugiavaikėje ūkininkų šeimoje. Vienuolikos vaikų tarpe buvo šeši berniukai ir penkios mergaitės. Šeima valdė 10 hektarų ūkį. Jono broliai – Aleksas Kadžionis (g. 1915 m.) - kariškis, emigrantas Anglijoje. Kitas brolis Karolis Kadžionis (1923-1945) buvo laisvės kovotojas. Jis žuvo Klaipūnuose 1945 m. vasario 9 d. Trečiasis – Kazimieras Kadžionis (g. 1927 m) buvo žemdirbys, tremtinys. Du Jono broliai mirė maži: Petras Kadžionis (1930-1933) ir Antanas Kadžionis (1932-1932). Jonas turėjo penkias seseris: Moniką (1912-2004), Kazimierą (g. 1922), Petronėlę-Maldžienė (1930-2014), kuri buvo žemdirbė, tremtinė, Bronę (g. 1930 m.) ir Palmyrą (g. 1937 m.). Jono sūnėnas, sesers Kazimieros sūnus Antanas Kadžionis (1946-1993) buvo pedagogas, laisvės gynėjas. Šioje šeimoje, kaip ir visose to meto lietuvių katalikų dorose šeimose, vaikai buvo auklėjami labai religingai. Visą laiką mokomi, kad niekam nedarytų blogo. Dėl to visą Kadžionių šeimą labai sukrėtė, kuomet į Lietuvą atėjo bolševikai apsimetę išvaduotojais ir pradėjo viską, kas lietuviška, niekinti ir naikinti.

Jonas Kadžionis prisimena: „Kai prasidėjo partizaninė kova, aš buvau dar jaunas berniokas, bet mano svajonė buvo viena – kad tik ta kova nesibaigtų, kad tik aš dar paaugčiau ir spėčiau išeiti į mišką.“ Atėjūnai ir jų pakalikai niekino ir naikino viską, kas lietuviams buvo šventa. J. Kadžionis prisimena: „Aš pats savo akimis mačiau, kaip 1940 m. prieš Velykas, Didįjį šeštadienį komjaunuolis Šiaučiūnas iš Kavarsko demonstratyviai atėjo ginkluotas į bažnyčią ir iš klausyklos išsivedė kleboną. Tą pačią dieną kažkas iš tų komjaunuolių pamaldų metu į bažnyčią atnešė ir išdrėbė kastuvą žmogaus išmatų. Mus kitaip auklėtus, tokie atėjūnų ir vietinių niekšelių veiksmai labai papiktino ir nuteikė priešišškai.“

J. Kadžionis-Bėda

1936-1940 m. Jonas mokėsi Pienonių (Anykščių r.) pradžios mokykloje, ten jis baigė 4 skyrius. Tuo metu jis gyveno ir dirbo šeimos ūkyje. Tačiau po antrosios sovietinės okupacijos ir po tėvų bei kitų šeimos narių ištrėmimo (trėmimo metu Jono nebuvo namuose, todėl jis išvengė šios lemties 1948 m. pavasarį), jam pasirinkimo nebuvo. Vengdamas tarnybos okupantų armijoje, dvidešimtmetis jaunuolis pasitraukė į mišką ir prisijungė prie laisvės kovotojų. Jis tapo Algimanto apygardos Šarūno rinktinės Butegeidžio kuopos Ažuolo - Antano Jagėlos būrio kovotoju, pasirinkęs slapyvardį Bėda. Jo slapyvardžio istorija taip pat įdomi. Atėjęs pas laisvės kovotojus J. Kadžionis pareiškė, kad jo slapyvardis bus Bėda. Kuomet kovotojai paklausė kodėl jis pasirinko tokį slapyvardį, Jonas atsakė, kad jis turi bėdą – serga niežais. Niežus jam išgydė beržo tošies degutu vieno partizano žmona, o slapyvardis toks ir liko... Nuo 1949 m. lapkričio mėn. pradžios jis jau buvo Butegeidžio kuopos vadas, nes A. Jagėla - Ažuolas netikėtai žuvo. Deja, partizaninė kova šiose apylinkėse greit nutrūko. 1949-1953 m. J. Kadžionis-Bėda buvo Laisvės rajono kovotojas. Jis su žmona išsilaikė trijų paskutinių laisvės kovotojų, kovojusių šiame rajone, tarpe. Jie gyveno dažniausiai miško bunkeriuose Kavarsko-Dabužių-Traupio apylinkėse. Kartais slapstydavosi kaimynų daržinėse ir tvartuose nežmoniškai sunkiomis sąlygomis, kęsdami šaltį ir alkį. Galima įsivaizduoti, kiek vargo jiems teko patirti.

J. Kadžioniui teko dalyvauti daugelyje kautynių. Vieną epizodą prisiminė Albinas Kubilius-Rūgštymas (1923-1992): „1949 m. rugpjūtį su rinktinės vadu Monte-Antanu Starkumi nuėjome aplankyti traupiečių. Mus lydėjo keletas vyrų ir kuopos vadas Kostantas. Vieną dieną pabuvę svečiuose, naktį nuėjome pas ūkininką į pirtį nusiprausti... Rytą, kol visi dar miegojo, staiga sargybinis ėmė visus kelti. Nieko nelaukę pradėjome ruošti kautynėms. Palapines guldėm ant žemės, nes geriau paslėpti nebebuvo laiko. Pasigirdo šakų traškėjimas ir rusiška komanda: „V period! Na pravo! Na levo!, (Pirmyn! Į kairę! Į dešinę“ o mes, broliai, gulime kaip prislėgti prie žemės. Rusai ėjo taip arti, kad girdėjome jų balsus. Tada mes atsakėme tokia stipria ugnimi, kad jie iškart nutilo... Mes pradėjome trauktis pasiskirstę į mažas grupes, nes krūmuose sunku palaikyti ryšį. Su vadu likome septyni. Krito vienas mūsų švedas – Švedrys. Pasitraukę ėjom kokį šimtą metrų ir vėl taip susikabinom, kad jau šaudėmės iš pistoletų, o Montė su kulkosvaidžiu „Brno“ švaistėsi... Mus taip priplojo, kad žolėje gulim ir galvų negalim pakelti. Vienas partizanas pasiūlė: -Nusiauti ir dar arčiau priartėti prie rusų. O kitas sako: - duokit peilį, reikia supjaustyti batus, kad basakojai burliškai nesidžiaugtų juos radę... Štai kokia neapykanta buvo priešui! Nors mirtis čia pat, o atėjūnams net batų gaila. Nusiavėm ir vėl pirmyn... Ir vėl ugnis...Bet mums jau niekas nebesipriešino. Pasirodo, buvome taip priploti prie žemės, kad nematėme, jog buvome ant pačios linijos. Mūsų tikslas buvo kuo arčiau priėti, kuo arčiau užtvaros ir granatomis prasiskinti kelią, bet priekyje rusų jau nebebuvo ir mes laimingai praėjome. Paėjęs kokį kilometrą ir vėl puskilimetrinę aikštę. Tokiose vietose rusai dažniausiai užtverdavo

pasitraukimą. Ką daryti? Nė vienas nenori eiti mirčiai į nagus. Vadas pasiūlė traukti burtus: iš šešių degtukų. Trumpiausiai ištraukė Bėda-Jonas Kadžionis. Jis ilgąjį ginklą paliko, pasiėmė tik pistoletą ir granatą. Bėdą paleidom per lauką, o patys pasiruošėm jį ginti, jeigu rusai sulaukytų. Pasirodo, užtvaros nebuvo. Kai Bėda perėjo, tada ir mes perbėgom.“

J. Kadžionis 1957 m.

Kai kam gali atrodyti, jog šie J. Kadžionio ir A.Kubiliaus aprašyti epizodai yra tų dienų romantika. Anaip tol. Tai ne romantika, o žiaurus, beviltiškas karas prieš negailestingus, laukinius azijatus, kuriems neegzistavo jokios civilizuoto pasaulio normos. Toliau J. Kadžionis prisimena 1949 m. rugpjūčio 17-tąją: „Montei per galvą kliuvo kaip botagu, tai jam iš veido tik kraujas ir kažkoks skystis sunkiasi. Montė suriko: „Atgal!“ Kai atsitraukiau, nebešaudu. Tik miške baisus aliarmas, rékauja, šaudu, matyt, jų taip buvo sutarta. <...> Išėję į pliką aikštelę patenkam į kryžminę ugnį. Laimei, Konkurentas pastebėjo gulinčius užsimaskavusius enkavedistus. Jis mostelėjo ranka, ir visi kritom ant žemės. Čia ir pradėjo genėt! Taip duoda, kad net žemė aplinkui dulka. Apsigręžę šliaužiam atgal. Žiūriu, likau paskutinis, jėgos visai apleido; nutariau nusišaut. Parabelį visą laiką rankoj turėjau, prisidėjau prie smilkinio – jau spausiu, bet dar pakėliau akis, matau, už kokių 5 m kairėj pusėj šliaužia Montė. Pagalvojau: gal manęs nepaliks sužeisto. O kalniukas jau baigiasi, sukaupęs jėgas jį peršliaužiau, susirinkom po viena eglute, visi basi, be kepurų, tik aš jos nepamečiau. Nuo tos minutės, kai išbėgom iš stovyklos, praėjo pustrėčios valandos. Montė pyškėdamas užtaisinėjo kulkosvaidį „Brno,“ bet į mus niekas nebešaudu. Jis ir sako: „Šoviniai baigiasi, arba nusišaukim čia, po šita eglute, arba žūt būt eikim per vieškelį.“<...> Žiūriu, Montė metėsi įšalį, klupo ant vieno kelio, manau, jau viskas, bet žiūriu, atsiklaupęs ant vieno kelio, traukia toliau. Tik kryptį pakeitė ir šūvius leidžia pavieniui. Paskui pasakė „Gana, šitie daugiau nebešaudys... dabar visi greitai prie vieškeliuko ir visi kartu šokim. Jeigu peršoksime vienas, tai kitų nepraleis. Kas žūsim, tai žūsim, kas liksim gyvi, tai gyvi.“ Taip mes visi kartu per tą vieškeliuką peršokom ir kritom kitoj pusėj. Tada pasigirdo kulkosvaidžių papliūpos, bet jos mums buvo nepavojingos.“

J. Kadžionio žmona Malvina

Laisvės gynejų tarpe pasitaikydavo šeimų. Tame tarpe buvo ir Jonas-Kadžionis. 1949 m. jis vedė Malviną Gedžiūnaitę-Sesutę-Kadžionienę (1923-1992), kuri partizanavo nuo 1949 m. gegužės 16 d. 1952 m. bunkeryje jiems gimė sūnus. Laisvės kovotojo dalia sunkiai pakeliama net stipriems vyrams. Ką jau bekalbėti apie moteris, kurių organizmas nepritaikytas tokioms ekstremalioms gyvenimo sąlygoms. O kaip tokiomis sąlygomis prižiūrėti naujagimį? Jį teko atiduoti geriems žmonėms.

Malvina Kadžionienė taip pat prisiminė ką tik apašytą mūšį: „Kai rusai mane pastebėjo už medžio ir sušuko „Stoj!“, matau: nubėgo Jonas Butkus, Vairas, tada iš paskos ir aš. Tik šakos byra, kai šukuoja iš kulkosvaidžių. Paskui šaudymas lyg aprimo, einam visi, jau beveik pasiekėm pamiškę, o čia – aikštė. Pro žiūronus nieko iš priekio nematom, bet girdim kažką atšnekant iš paskos. Manėm, kad mūsiškiai, bet atsisukę pamatėm – rusai jau visai čia pat. Na ir ėmė pliekti. Kol perlėkėm tą aikštę, šaudė taip, kad, rodėsi, visa žemė dreba.

Prieky bėgo Karklas, už jo aš, o Vairas puolė į kairę, arčiau krūmų. Spėjau pamatyti, kaip krito Karklas. Kai bėgau pro šalį, jis pasakė: „Paimk mano ginklą ir Zosei (jo žmonai) pasakyk...“ Įbėgusi į miškelį, nusimečiau batus ir išgirdau šūvį. Atsigręžusi pamačiau, kad Karklas nusišovė.“

1953 m. gegužės 22 d. J. Kadžionis-Bėda kartu su žmona M. Kadžioniene-Sesute, buvo apgaule agentų smogikų, kuriems vadovavo išdavikas Br. Kalytis – Siaubas, įvilioti į pasalą prie Putriškių kaimo (Anykščių r.) ir suimti. 1953 m. rugsėjo 12 d. Pabaltijo karo tribunolas juos abu nuteisė po 25 metus kalėti ir po 5 metus tremties. Atsisakęs rašyti malonės prašymą ar pripažinti, kad buvo suklaidintas, J. Kadžionis kalėjo Rusijoje visą jam skirtą laiką. Iš pradžių jis buvo laikomas Omske. Ten jis dirbo medienos apdirbimo kombinate. Vėliau statė naftos perdirbimo įmonę Taišete. Po to kalėjo Mordovijoje ir Permėje, kur dirbo lentpjūvėse. Atlikęs bausmę, 1978 m. gegužės mėn. jis grįžo į Lietuvą ir apsigyveno pas žmoną, kuri jau buvo grįžusi iš tremties, Pajūryje, Šilutės r. Čia jis dirbo Pajūrio bažnyčioje valytoju. Tačiau netrukus Lietuvos kolaborantinė valdžia pradėjo jį persekioti, todėl kurį laiką Jonas slapstėsi. Vėliau jį apkaltino veltėdžavimu ir 1983 m. vėl ištrėmė. Šį kartą arčiau - į Kaliningrado sritį. Ten jis dirbo lentpjūvėje, kol 1989 m. išėjo į pensiją.

Lietuvos Atgimimo metais J. Kadžionis gavo galimybę sugrįžti į Tėvynę, todėl 1989 m. kovo mėnesį jis sugrįžo. 1998 m. balandžio 14 d. jam buvo pripažintas kario savanorio statusas. Tų pačių metų gegužės 13

J. Kadžionis 2011 m.

d. buvo suteiktas leitenanto laipsnis. Dabar laisvės kovų veteranas Jonas Kadžionis yra atkurtosios Algimanto partizanų apygardos vadas, dimisijos kapitonas. Jis rūpinasi laisvės kovotojų atminimo įamžinimu. J. Kadžionio iniciatyva buvo įrengtas memorialas Traupio apylinkėse žuvusiems laisvės kovotojams atminti, pažymėtos kelios partizanų kovų, žūties ir palaidojimo vietos Kavarsko apylinkėse. Jis surado savo buvusio bunkerio vietą Dabužių miške ir kartu su kitais entuziastais jį 2009 m. vasarą atstatė. Dabar ši vieta naudojama jaunimo patriotiniam švietimui. J. Kadžionis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino 3-čio laipsnio ordinu – Komandoro kryžiumi. Laisvalaikiu laisvės kovų veteranas kuria dainas, rašo eiles ir prisiminimus.

Šaltiniai.

1. Laisvės kovų ir netekčių metai 1 d. (sud. R. Kaunietis), „Margi raštai“, 2016 m.
2. Jonas Kadžionis. Anykštėnų bendrija. Anykštėnų biografijų žinynas. 2014 12 30.
3. I. Vilkienė, E. Šukytė-Malinauskienė, T. Kavaliauskas. Raudonieji metai. Jonas Kadžionis-biografija.

2017-04-08